

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

VALDELTAGANDE BLAND PERSONER MED INTELLEKTUELL FUNKTIONSNEDSÄTTNING

En intervjuundersökning med stödpedagoger

Mattias Johansson

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Statsvetenskapliga programmet, SK1523
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt/2024
Handledare:	Maria Solevid och Ann-Ida Scheiber Gyllenspetz
Antal ord:	10181

Abstrakt

Valdeltagandet bland personer med intellektuell funktionsnedsättning har visat sig vara väldigt lågt jämfört med den övriga befolkningen. Det trots att man sedan 1989 inte längre kan bli omyndighetsförklarad och det finns inget sätt du kan förlora din rösträtt som svensk medborgare. Det är ett demokratiskt problem eftersom personer med intellektuell funktionsnedsättning ofta förlitar sig på det offentliga när det kommer till stöd och service. Jag kommer i denna uppsats undersöka hur personal på boenden enligt LSS arbetar med att ge stöd till personer med intellektuell funktionsnedsättning. Studien består av informantintervjuer där jag valt att intervjua stödpedagoger som arbetar på boenden enligt LSS. För att undersöka om det finns någon strategi har jag gjort en kartläggning där jag frågat om detta till alla kommuner i Västra Götaland, denna kartläggning har även använts i mitt urval av informanter. Studiens resultat visar att stöd och information är det som har störst betydelse i om de boende väljer att gå och rösta och att kapacitet verkar ha mindre betydelse än vad tidigare forskning indikerat. Information, kampanjmaterial och annat material på lättläst svenska som är anpassad för personer med intellektuell funktionsnedsättning har visat sig vara en bristvara.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Teori och tidigare forskning	6
2.1 Demokrati	6
2.2 Förklaringar till politiskt deltagande	7
2.2.1 Möjlighet eller kapacitet att delta	7
2.2.2 Motivation och intresse	8
2.2.3 Bli tillfrågad/Få stöd	9
2.3 Sammanfattning	10
3. Syfte och frågeställningar	10
4. Metod	11
4.1 Informantintervjuer	11
4.2 Kartläggning av kommunernas handlingsplaner för valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning	12
4.3 Urval och informanter	14
4.4 Intervjuguide	15
5. Resultat	16
5.1 Uppfattningar	16
5.2 Praktiskt arbete och stöd	18
5.3 Förbättringsmöjligheter	20
6. Analys och diskussion	22
6.1 Kapacitet, intresse och motivation	22
6.2 Praktiskt arbete och stöd	23
6.3 Förbättringsmöjligheter	25
6.4 Jämförelse mellan kommuner	25
7. Slutsatser	26
8. Referenslista	29
9. Appendix	33
9.1 Intervjuguide	33
9.2 Kartläggning	34

1. Inledning

I Sverige ska all offentlig makt utgå från svenska folket. Trots att valdeltagande i Sverige är högt finns det grupper där valdeltagandet är betydligt lägre. En av dessa grupper med lågt valdeltagande är personer med intellektuell funktionsnedsättning. I riksdagsvalet 2006 låg valdeltagandet för personer med intellektuell funktionsnedsättning på 43 procent jämfört med valdeltagandet för hela befolkningen som låg på 85 procent (Statistiska Centralbyrån, 2015). Den tillgängliga offentliga statistiken omfattar endast personer som har beslut enligt Lagen om särskilt stöd (LSS) och som är inskrivna på arbetsförmedlingen. Sannolikt är därför valdeltagandet i gruppen ännu lägre.

I Regeringsformen (1974:152) anges att all offentlig makt ska utgå från det svenska folket, Och sedan 1989 kan individer inte omyndighetsförklaras i Sverige. Därmed finns det inga lagar som hindrar att personer med intellektuella funktionsnedsättning deltar i val (Kjellberg & Hemmingson, 2013). Utöver detta finns Lag (LSS) (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade där lagens mål är att dessa personer ska kunna leva som andra och få det stöd de behöver för att uppnå detta.

Att personer med intellektuell funktionsnedsättning utnyttjar sin rösträtt i lägre utsträckning än övriga befolkningen är ett demokratiskt problem eftersom personer med intellektuell funktionsnedsättning förlitar sig på det offentliga när det kommer till stöd och service. Detta ger upphov till frågan om personer med intellektuell funktionsnedsättning och som bor på boende inom LSS får rätt stöd för att delta i allmänna val?

Det finns förhållandevis få svenska studier om valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning. Det vi vet från tidigare forskning är att det är mer sannolikt att personer med intellektuell funktionsnedsättning röstar om det finns rätt stöd och material som förenklar processen (Agran m.fl., 2016; Kjellberg & Hemmingsson, 2013; Manktelow m.fl., 2023). Rent konkret har det i en intervjustudie visat sig att stödet som ges på boendet inklusive hjälp att ta sig till vallokalen är

förknippat med att individer som tidigare inte har röstat börjar rösta (Kjellberg & Hemmingson, 2013).

Forskning visar också att personer med intellektuell funktionsnedsättning begränsas av att det bland personal finns en uppfattning att personer med intellektuell funktionsnedsättning inte har kapacitet att förstå vad röstning innebär och därför inte bör rösta (Bell m.fl., 2001; Redley, 2008).

Med andra ord verkar det spela roll hur personal på boenden arbetar och ger stöd i frågor som har med röstning och valdeltagande att göra, men vi har fortfarande begränsad kunskap om detta när det gäller svenska förhållanden. Genom att undersöka hur personal på LSS-boenden arbetar med frågor som behandlar val och valdeltagande vill jag ta reda på om och i så fall vad det finns för rutiner och arbetssätt för att ge stöd och förenkla för de boende inför val och på valdagen. Eftersom stor del av tidigare forskning visar på betydelsen av stöd och information vill jag undersöka hur personal upplever att detta efterlevs samt hur personal ser på om de boende har kapacitet nog att rösta självständigt. Enligt SCB (2023) hade 25 600 personer bostad enligt LSS 2021. Hur personal arbetar med att tillgodose det behov av stöd som tidigare forskning visat har betydelse för valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning. Det här leder fram till uppsatsens övergripande frågeställning: Hur arbetar personal på LSS-boenden med att tillgodose det behov av stöd och information som personer med intellektuell funktionsnedsättning har när det kommer till valdeltagande?

I introduktionen presenterar jag mitt forskningsproblem samt forskningsfråga. I mitt andra avsnitt presenterar jag teori och tidigare forskning och i mitt tredje avsnitt kommer jag förklara syftet med uppsatsen samt frågeställningar. Uppsatsen fortsätter med metod och intervjuguide. I avsnittet efter följer resultat från intervjuguide följt av diskussion och avslutning.

2. Teori och tidigare forskning

2.1 Demokrati

Rätten att rösta är grundläggande i en demokrati. Trots detta finns det hinder för att rösta, och vissa grupper tenderar att rösta i lägre utsträckning än andra. Personer med funktionsnedsättningar brett definierat är en grupp som tenderar att använda sin rätt att rösta i en lägre utsträckning än andra (Matsubayashi, & Ueda., 2014). Statistisk från exempelvis det amerikanska valet 2020 (Schur & Kruse (u.å.)) samt från SCB (2015) visar på lågt valdeltagande bland personer med någon typ av funktionsnedsättning med undantag för personer som är döva som tenderar att rösta i lika hög grad eller något över snittet för hela befolkningen.

Keeley m.fl. (2008) har undersökt valdeltagandet bland personer med intellektuell funktionsnedsättning som bor i Cambridgeshire i Storbritannien. Resultaten visar på samma trend som övrig forskning i att valdeltagandet är mycket lågt jämfört med hela befolkningen. Deras forskning visar förutom lågt valdeltagande även att andel registrerade väljare är mycket lägre än i övriga befolkningen. Personer som bor i någon form av gruppboende är i större utsträckning registrerade till att rösta samtidigt mindre benägna att använda sin röst (Keeley m.fl., 2008).

Allmän och lika rösträtt är alltså en viktig del av demokratin. Det dröjde dock till 1989 innan svenska medborgare med intellektuell funktionsnedsättning fick rösträtt. Innan 1989 klassificerade man personer med intellektuell funktionsnedsättning som minderåriga. Med andra ord skulle man kunna säga att allmän och lika rösträtt började gälla först 1989 i Sverige (Kjellberg & Hemmingson, 2013).

Det är få länder där lika rösträtt gäller och där personer med bland annat intellektuella funktionsnedsättningar har rätt att rösta. I en undersökning av Beckman (2014) framkom att i endast 16 av 92 demokratiska länder har alla personer oavsett funktionsnedsättning rätt att rösta. En av de vanligaste orsakerna till att personer med intellektuella funktionsnedsättningar fråntas sin rätt att rösta är att dessa inte anses ha mental kapacitet för att klara av att rösta (Beckman, 2014). Demokratiska länder som

begränsar personers rätt att rösta utgörs inte enbart av ifrågasatta demokratier utan även väl etablerade demokratier som Danmark och Australien (Beckman, 2014; Savery, 2015).

2.2 Förklaringar till politiskt deltagande.

Civic voluntarism model (CVM) utvecklades av Verba m.fl., 1995 i syfte att förstå vad som motiverar personer till politiskt deltagande. De kom fram till tre svar; en individ deltar för att den kan, vill och/eller för att det var någon som frågade. Jag kommer att använda mig av alla dessa tre förklaringar när jag går igenom tidigare forskning oavsett om det handlar om personer med intellektuell funktionsnedsättning ur deras egna perspektiv eller ur omgivningens perspektiv. Första förklaringen handlar om resurser, vilket bygger på att man har rätt resurser och möjlighet till att rösta, och förklaras huvudsakligen genom tid, pengar och medborgerlig kompetens. Andra förklaringen handlar om intresse och bygger på att personen har motivation till att rösta. Saknas motivation kommer man inte heller ha intresset och viljan till att rösta. Den tredje förklaringen bygger på att man får frågan att delta, det vill säga att man rekryteras för att delta politiskt (Verba m.fl., 1995). I min genomgång kommer jag att placera in betydelsen av stöd för att rösta som en förklaring som kan kopplas ihop med att omgivningen uppmuntrar en till att rösta (Verba m.fl., 1995).

2.2.1 Möjlighet eller kapacitet att delta

Den forskning som finns idag tar återkommande upp problemet med att personer som arbetar med individer som har intellektuell funktionsnedsättning ofta är av uppfattningen att individer med intellektuell funktionsnedsättning saknar kapacitet för att klara av att rösta. Det kan vara att personer med intellektuell funktionsnedsättning inte förstår varför man ska rösta eller vad valdeltagande innebär. Det kan även handla om att man har svårt att skilja på olika partier och att det då finns en risk att dessa personer påverkas av andra i vad de röstar på (Bell m.fl., 2001; Redley, 2008; Agran m.fl., 2015).

I en artikel skriver Redley (2008) bland annat om vårdare som av olika anledningar blir ett hinder för de personer som de ska hjälpa när det kommer till att gå och rösta. I sin artikel nämner Redley (2008) att vårdare kan vara oroliga för att personerna med intellektuella funktionsnedsättningar inte har kapacitet för att förstå vikten i att rösta. Vidare nämner studien att det i många fall saknas empiriska bevis och att det saknas mycket forskning inom detta område. Redley (2008) nämner även problemet med vårdares, oavsett om de är anställda eller frivilliga, rädsla för att bli anklagade att påverka hur personen man ska ge stöd till röstar. Detta kan påverka vilket stöd de boende får inför val och på valdagen.

I en enkätundersökning gjort av Agran m.fl., (2015) frågar man föräldrar och personer som jobbar med personer med intellektuell funktionsnedsättning om hur dessa tänker kring personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras rätt att rösta. Svaren i studien handlade mycket om att personer med intellektuell funktionsnedsättning i många fall inte har kapacitet att klara av att rösta. Att man uppfattar att personer med intellektuell funktionsnedsättning inte har kapacitet att kunna rösta kan även ha betydelse i vilket stöd de boende får när det kommer till att rösta. Föräldrar visade sig ha en mer positiv syn på att personer med intellektuell funktionsnedsättning har tillräcklig kapacitet för att klara av att rösta (Agran m.fl., 2015).

Forskning visar också att individer med intellektuell funktionsnedsättning och som har fått lära sig om sina rättigheter genom att exempelvis delta i grupper där man lär sig om och diskuterar sina rättigheter deltar i högre utsträckning än personer som inte har fått lära sig detta i samma utsträckning (Lineberry & Bogenschutz, 2023).

2.2.2 Motivation och intresse

Det krävs att man är motiverad för att rösta och för att öka motivationen bland personer med intellektuell funktionsnedsättning krävs det att personal informerar och utbildar dessa personer. Att personer med intellektuell funktionsnedsättning saknar intresse till att rösta stämmer säkert men det stämmer även på en stor del av den övriga befolkningen vilken man ändå väljer att informera och utbilda om vår rätt att rösta och varför man ska rösta. (Redley, 2008).

Agran m.fl. (2016) tar i sin undersökning upp att intervjupersonerna kan tycka det är svårt att skilja på partiets olika åsikter och att det då är svårt att veta vad man ska rösta på. Författarna menar att det är viktigt att partiet man röstar på främjar ens egna intressen som exempelvis rättigheter för personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Det kan vara svårt att känna sig motiverad och intresserad om man känner att man inte vet tillräckligt om vad de olika partierna står för.

2.2.3 Bli tillfrågad/Få stöd

Något som ofta återkommer i tidigare forskning är vikten av att personer med intellektuell funktionsnedsättning har rätt förutsättningar vilket exempelvis innebär att boende får det stöd man är i behov av för att möjliggöra att personen kan komma i väg att rösta på valdagen. Vikten av stöd och att det kan vara avgörande för om en person med intellektuell funktionsnedsättning röstar eller inte återkommer i den forskning som finns tillgänglig. (Agran m.fl., 2016; Kjellberg & Hemmingsson, 2013; Manktelow m.fl., 2023). Förutom vikten av direkt stöd visar forskning på att tillgången till material inför val och om man får det skickat till sig eller inte har betydelse. Samma undersökning visar även att det är mycket vanligare att personer som inte bor på boende får till sig material inför val (Fontana-Lana m.fl., 2023). Forskning från Storbritannien i samband med valet 2015 har också visat att få boenden har någon form av policy eller arbetssätt för att ge stöd till de boende när det kommer till att rösta (James m.fl., 2018).

Vårdare och föräldrar saknar ofta kunskap om hur man på bästa sätt kan hjälpa personer med intellektuella funktionsnedsättningar, detta visar en studie som Agran m.fl. (2020) genomfört. I deras undersökning identifierade de ett antal barriärer som personal och föräldrar till personer med intellektuell funktionsnedsättning stött på när de ska rösta. De två vanligaste barriärerna var bristande eller avsaknad av instruktioner samt bristande intresse bland personer med intellektuella funktionsnedsättningar. En stor del av de svarande i undersökningen visar att bristande eller avsaknad av instruktioner var den största barriären för att hjälpa personer med intellektuell funktionsnedsättning att rösta (Agran m.fl., 2020).

Det krävs att någon berättar för dig att du kan delta, då det kan krävas extra stöd eller påminnelse för att ta sig i väg till en vallokal. Agran m.fl. (2016) har i sin undersökning intervjuat personer med intellektuell funktionsnedsättning i USA. Majoriteten av de intervjuade nämner att uppmuntran, stöd och hjälp har stor betydelse för att kunna rösta. Samtidigt nämner intervjupersonerna i hög grad att det är viktigt att rösta och att de har lika rätt som alla andra att rösta (Agran m.fl. 2016).

I sin undersökning nämner Manktelow m.fl. (2023) betydelsen av att personer med intellektuell funktionsnedsättning får det stöd som personen är i behov av och att behovet samt stödet ofta ser olika ut. I forskningen nämns det även att det finns personer med intellektuell funktionsnedsättning som inte är i behov av något eller lite stöd vilket antyder att behov av stöd är varierande (Manktelow m.fl., 2023).

2.3 Sammanfattning

Mycket av den tidigare forskning som finns fokuserar på vilket nätverk och stöd som finns runt personer med intellektuell funktionsnedsättning och betydelsen av att man får stöd och hjälp för att klara av att rösta. Samtidigt visar en del av forskningen att det finns brister på engagemang bland de som driver boenden och att det behövs bättre information. Även rädslan att påverka samt tron att personal på exempelvis boenden skulle manipulera de boende i hur de ska rösta finns bland den tidigare forskning. Men forskning som undersöker hur boenden i praktiken jobbar och hur personalen uppfattar arbetet finns det mycket mindre av. Mycket av den nuvarande forskningen fokuserar på vad som behövs göra, snarare än vad som görs och inte görs.

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med min uppsats är att undersöka hur personal på LSS-boenden jobbar för att ge stöd till de boende när det kommer till valdeltagande på valdagen samt inför val. Genom att uppfylla syftet är målsättningen att kunna uttala mig för huruvida personer med intellektuell funktionsnedsättning som bor på LSS-boenden får det stöd som de är i

behov av för att kunna rösta. Mer specifikt är uppsatsens frågeställningar 1) Uppfattar personal att de boende har den kapacitet som krävs för att rösta? 2) Har personer med intellektuell funktionsnedsättning motivation till att rösta? 3) Vilken typ av stöd får personer med intellektuell funktionsnedsättning i samband med val?

4. Metod

I min uppsats kommer jag använda mig av semistrukturerade informantintervjuer där jag intervjuar stödpedagoger som arbetar på LSS-boenden. Förutom informantintervjuer har jag skickat ut ett mejl till samtliga kommuner i Västra Götaland för att ta reda på om det finns någon handlingsplan eller arbetssätt som handlar om valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning.

4.1 Informantintervjuer

Eftersom syftet med denna uppsats är att undersöka hur personal på LSS-boenden jobbar i samband med val har jag valt att använda mig av Informantintervjuer där jag intervjuar personal om hur man arbetar inför och i samband med val. Jag vill genom denna uppsats undersöka hur man ger stöd i samband med valdeltagande på LSS-boenden och hur personal uppfattar att de boende klarar av att rösta. Vidare vill jag ta reda på om det finns något specifikt material som används i samband med att det är val och hur materialet ser ut. För att undersöka detta har jag valt att intervjuar stödpedagoger som informanter. Intervjuerna kommer att vara semistrukturerade för att öppna upp möjligheten att ställa vidare frågor beroende på de svar jag får (Teorell & Svensson, 2007 s.89–90). Då informanter kan ses som experter på hur arbetet fungerar på exempelvis en arbetsplats passar det bra i min undersökning att intervjuar stödpedagoger och är de som ansvarar för det pedagogiska arbetet på boendet (Esaiasson m.fl., 2017 s.235).

Baserat på min genomgång av den tidigare forskningen så finns det ingen som undersöker hur man arbetar med valdeltagande på boenden för personer med

intellektuell funktionsnedsättning. Det finns forskning från andra länder som tar upp hur personal arbetar kring valdeltagande men inte som men inte som enbart fokuserar på personal och hur de arbetar med att ge stöd i samband med val och vilka metoder som används idag för att öka valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning. Mig veterligen finns det ingen som undersökt hur personal på LSS-boenden arbetar i samband med val och valdeltagande i Sverige.

Att jag har valt att intervjua med personal och inte personer med intellektuell funktionsnedsättning beror på förutom att det saknades forskning inom det området att det även är lättare att genomföra. Skulle jag intervjua personer med intellektuell funktionsnedsättning skulle jag behöva lokalisera personer och då det inte finns något register hade jag behövt kontakta exempelvis boenden. Boenden har jag ändå fått kontakta men skulle jag fråga efter de boende hade jag stött på sekretess i och med att boenden inte får lämna ut information om de boende samt att det även finns etiska problem. Med tanke på de etiska problem jag hade stött på om jag skulle försökt kontakta personer med intellektuell funktionsnedsättning direkt, och det kan även uppfattas som känsligt att prata om valdeltagande då det lätt kan bli missförstånd. Samt svårigheten att lokalisera personer med intellektuell funktionsnedsättning har jag fått göra avväganden och efter att jag gått igenom tidigare forskning kom jag fram till att det saknades forskning som handlar om hur personal arbetar inför val. Jag kom fram till att informantintervjuer med stödpedagoger som arbetar på boenden inom LSS är det bästa sättet för att undersöka hur man arbetar idag med valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning.

4.2 Kartläggning av kommunernas handlingsplaner för valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Jag har valt att göra en mindre kartläggning där jag skickat ut frågan om det finns någon form av handlingsplan eller arbetssätt för hur man ska ge stöd samt arbeta för att öka valdeltagandet bland personer med intellektuell funktionsnedsättning till samtliga 49 kommuner i Västra Götaland. Denna kartläggning har även haft betydelse för urvalet av kommuner i vilka jag i nästa steg ska identifiera stödpedagoger i. Tack vare

kartläggningen har jag information om vilka kommuner som inte har ett strategiskt arbete och vilka som har mer specifika arbetssätt i frågan om att ge stöd till personer med intellektuell funktionsnedsättning i samband med val.

Jag skickade ut frågan om det finns någon handlingsplan eller strategi på LSS-boenden som används i kommunen för att öka valdeltagandet bland personer med intellektuell funktionsnedsättning. Av de 49 kommuner som jag skickade ut frågan till har 29 kommuner svarat och 20 kommuner har inte svarat på mitt mejl. Att jag valde att inte skicka ut min fråga om handlingsplan till samtliga Sveriges kommuner beror på att det skulle bli svårt att hinna inom tiden för min kandidatuppsats. Jag valde i stället Västra Götaland då det är det län där flest kommuner ingår och ett av de länen med störst befolkning. I och med mitt val av Västra Götaland får jag en geografisk likhet i de kommuner jag valt.

En majoritet av de 29 kommuner som svarade på mitt utskick svarade att deras arbete antingen helt eller delvis bestod av ambulerande röstmottagare vilket står i Vallag (2005:837) 7 kap. 3 a § att detta ska erbjudas om en person som på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom inte själv kan ta sig till en röstmottagning och begär detta. 12 av de 29 kommuner som svarat på min kartläggning har någon form av strategi eller arbetssätt för valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning.

I många fall består det arbetssätt som kommuner använt sig av Mitt val från Studieförbundet Vuxenskolan (u.å.) som består av studiecirkel där de boende kan delta och där arbetet är anpassat för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Ett annat material som nämns i min kartläggning är Fredrikssons (2022) bok Valskola 2022 som är skriven på lättläst svenska och utgiven av tidningen 8sidor som även den är skriven på lättläst svenska.

Jag har gått igenom den data jag fått in genom min kartläggning. Baserat på kartläggningen har jag valt ut en kommun som svarat att de haft ett arbetssätt för att öka valdeltagandet hos de personer som bor på LSS-boenden samt en kommun som svarat att det inte har något arbete jag kommer att använda mig av denna kartläggning för att se vilka kommuner som svarat och om det finns någon handlingsplan eller annan satsning

som rör valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning. Resultaten från kartläggningen presenteras i appendix.

4.3 Urval och informanter

För att välja ut informanter har jag undersökt den data jag fått in från min kartläggning och valt en kommun som svarat att de inte har någon handlingsplan eller specifikt arbetssätt samt en kommun som i min kartläggning meddelat att de har någon form av arbete för att stödja personer med intellektuell funktionsnedsättning. Den kommun som jag valt ut som meddelat att de inte har något arbete är Vänersborg och den kommun som jag valt ut som svarade att de hade jobbat för att öka valdeltagandet är Lerum. Då centralitet är viktigt för informantintervjuer har jag valt att intervjua stödpedagoger då de ofta har en central roll i det pedagogiska och vardagliga arbetet (Esaiasson m.fl., 2017 s.267–268).

Exakt vad ingår i en stödpedagogs arbete innebär kan variera. På utbildningen ”stödpedagog inom funktionshinderområdet” på östsvenska yrkeshögskolan (u.å.) beskriver man att en stödpedagog har kunskap i att ha ett övergripande ansvar inom det pedagogiska arbetet, metodhandledning samt social dokumentation inom LSS området. Eftersom det är stödpedagogerna som ansvarar för det pedagogiska arbetet på boendet får de en central roll i att ge stöd till de boende inför val.

De frågor som jag använder mig av i min intervjuguide bygger på tidigare forskning och CVM där både intervjuguidens frågor och struktur utgår från de tre förklaringar som finns i CVM det vill säga kapacitet, motivation och att bli tillfrågad att delta.

Jag har identifierat vilka stödpedagoger jag intervjuat genom min kartläggning om de har någon uttalad strategi eller inte i kommunen för valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning, ett ytterligare viktigt kriterium för informanterna är att de var anställda som stödpedagoger under valet 2022. Att jag valt en kommun med uttalad strategi samt en kommun som saknar uttalad strategi när det gäller arbetet med att stödja intellektuellt funktionsnedsattas valdeltagande handlar om att kunna fånga in eventuella variationer i hur informanterna arbetar med frågan.

Jag tycker att mitt urval av informanter har fungerat där jag utgått från min kartläggning över om kommuner har någon form av strategi när det kommer till valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning. Fler intervjuer i fler kommuner skulle vara till fördel men i relation till omfattning och tid så har jag med hjälp av min kartläggning fått fram ett rimligt urval.

Tabell 1. Informanter. Stödpedagoger i Västra Götaland			
Informant nr.	Kommunen har strategi, ja/nej	Anställd under valet 2022	Kommun
1 (V1)	Nej, Men har använt information och material man tagit fram själva.	Ja	Vänersborg
2 (L2)	Ja	Ja	Lerum
3 (V3)	Nej, Har arbetat med information och pratat med politiker på stan.	Ja	Vänersborg
4 (L4)	Ja	Ja	Lerum

4.4 Intervjuguide

Intervjuguiden börjar med lite information om vad syftet med intervjun samt att jag informerar om anonymitet och att intervjun kommer att spelas in, börjar med att informera om att jag startar inspelningen när intervjun börjar. Intervjun inleds med att fråga om informanten har något eget politiskt intresse. Jag har sedan valt att dela upp intervjuguiden i tre olika teman.

Det första temat är uppfattningar och handlar om hur man uppfattar att personer med intellektuell funktionsnedsättning har intresse, motivation och kapacitet nog för att rösta. Ett exempel på en fråga är om informanten upplever att de boende förstår skillnaden mellan olika partier. Frågor i denna del handlar om kapacitet samt motivation och intresse från tidigare forskning och som bygger på förklaringarna om att man kan och vill från CVM.

Det andra temat är praktiskt arbete och stöd och handlar om hur man arbetar med samt ger stöd till personer som bor på LSS boende både inför val och på valdagen. En

fråga som jag ställde var om personal frågade de boende om de ville rösta. Frågor i denna del bygger på den tredje förklaringen i CVM och som handlar om att det var någon som frågade.

Det tredje temat handlar om förbättringsmöjligheter och handlar om vad man kan göra för att förbättra arbetet när det kommer till valdeltagande bland personer som bor på LSS-boenden. Ett exempel på en fråga från denna del är om intervjupersonen känner att den har tillräckligt med kunskap om hur man kan ge stöd till personer med intellektuell funktionsnedsättning när det kommer till valdeltagande. Syftet med detta tema är att se hur personal tänker om framtiden och vad man skulle kunna förbättra och/eller förändra för att öka valdeltagande inom denna målgrupp. Intervjun avslutas med att jag tackar för deltagandet samt stänger av inspelningen.

Intervjuerna tog omkring 30 minuter att genomföra. Det inspelade materialet har transkriberats med hjälp av Microsoft Words automatiska transkriberingsfunktion. Du hittar intervjuguiden i sin helhet i appendix.

5. Resultat

I följande avsnitt kommer studiens resultat att presenteras vilket kommer att göras utifrån intervjuguidens tre teman. Resultaten kommer att presenteras som de ser ut efter de tre teman som jag har i min intervjuguide och som i sin tur bygger på Civic voluntarism model.

5.1 Uppfattningar

Det första temat innehåller frågor om hur personal uppfattar att de personer som bor på LSS-boenden har den kapacitet som krävs för att rösta. Del 1 innehåller även frågor som handlar om intresse och motivation hos de boende. Denna del hänger samman med de två första förklaringarna enligt CVM som handlar om att man kan och/eller vill rösta vilket i denna uppsats förklaras genom kapacitet samt motivation och intresse.

På den första frågan som rör kapacitet och om de boende har kapacitet nog att rösta svarar alla fyra informanter att de boende har kapacitet till att rösta och att begränsningar snarare ligger i vilket stöd och vilken information som personal ger till de boende.

Vidare frågar jag om de boende förstår skillnaden mellan olika partier och även här pratar informanterna om vikten av stöd och information. Samtliga informanter förklarar att det handlar om vilken information som de boende får men att de förstår skillnaden och att det kan krävas mer specifika förklaringar. där informant L2 nämner Mitt val som en bra informationskälla och som är på en nivå anpassad för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Informant V3 pratar om att personal varit med om att boende berättat att personen röstat på ett visst parti bara för att de erbjudit exempelvis godis och då förknippat partiet som bra. Informant V3 förklarar att det blev bättre när personal var med på stan och fanns med som stöd i att prata med de olika partierna.

Hur tror informanterna att de boende påverkas av familj och vänner när man ska rösta? Informanter pratar enhälligt om att de boende kan påverkas av andras åsikter och att det största inflytandet ligger hos familj med både syskon och föräldrar. Informant V3 säger "Jag tror att de är väldigt påverkningbara" och "som personal är det viktigt att vara neutral" som personal behöver man vara noga med att man förklarar frågan utan att blanda in personliga åsikter. Informant L2 pratade om att man har jobbat för att de boende ska kunna bilda sina egna åsikter med hjälp av information för att minska risken att de boende påverkas av personer i deras omgivning.

"Förut tänkte jag att de inte var så intresserade, men de är väldigt intresserade av vad som händer i världen" svarade informant V3 när jag frågade informanterna om de boende visade något intresse av att rösta. De läser och kollar på nyheter och försöker att följa det politiska läget så mycket de klarar av. Informant V1, L2 och L4 svarade att de boende inte hade visat något större intresse av att rösta och att man jobbat med att ta fram material som är anpassad för målgruppen. Informant L2 svarade att intresset ökat efter att de jobbat med att lägga fokus på frågor relevanta för målgruppen.

Vidareutvecklade frågan om intresse genom att fråga ifall det hade hjälpt om man arbetat mer med att motivera de boende. Generellt svarade alla informanter att

motivation är viktigt. ”det bygger på hur mycket motivation och peppande personal ger” svarade informant V4. Både informant V1 och L2 pratade om att man försökt få de boende mer motiverade genom att ta fram information som är anpassad för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Informant V1 säger ”Tror det bara var en person av sex på boendet som röstade förra valet” och då efter att personalen försökt jobba för att motivera de boende till att rösta. Informant L2 pratade om att man även försökt motivera de boende genom att tillsammans titta på valdebatter och att skapa förutsättningar genom att exempelvis hjälpa de boende att skaffa legitimation om detta behövdes. Informant V3 svarade att ungefär hälften av de boende var motiverade att rösta och att andra uttryckte åsikter men kanske inte hade orken att rösta.

5.2 Praktiskt arbete och stöd

Det andra temat handlar om hur personal arbetar praktiskt och genom att ge stöd till de boende. Denna del hänger ihop med den tredje förklaringen i CVM som handlar om att bli tillfrågad och få stöd.

I den första frågan bad jag intervjupersonerna berätta lite över hur de arbetade inför valet 2022. På det boende där informant V1 jobbade togs det fram material som på olika sätt var anpassade för personer med intellektuell funktionsnedsättning och detta i form av lättläst och anpassad information som exempelvis valboken från 8 sidor och en serie som var gjord av personer med funktionsnedsättning. ”Vi tar fram material som är anpassad för varje person här” och ”för de är ju olika personer” sa informant V1 för att förklara skillnaden sa informant V1 även ”Vi har några som är högfungerande och några som behöver bildstöd”. Informant L2 pratade om att man arbetat mycket inför valet och att arbetet startades med en kartläggning bland de boende där man ställde frågor för att undersöka om de boende ville rösta och vilket stöd det fanns behov av för att ge förutsättningar till att rösta. Man frågade även om de boende ville kolla på valdebatt eller om de önskade lättläst och anpassad information. Om det fanns behov av att skaffa legitimation och i så fall om den boende önskade stöd i att skaffa legitimation. Förutom denna kartläggning fick personer på boendet delta i Mitt val där de sedan anordnade valkvällar där de boendet fick presentera den information man fått från studiecirkeln

Mitt val. Man diskuterade partiernas olika åsikter och var de stod i frågor som gäller rättigheter för personer med intellektuell funktionsnedsättning. ”Vi fick ju en ökning av valdeltagandet och på ett boende röstade alla” avslutade informant L2 sitt svar. Informant V3 svarade att de ansträngt sig lite mer vid valet 2022 än tidigare val genom att man arbetade fram mer lättförståeligt och lättläst material. Personal tog även med sig några av de boende ut på stan för att de skulle kunna gå runt och prata med representanter från de olika partierna. Det fördes även diskussion kring frågor som de boende ansåg vara viktiga exempelvis rättigheter för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Det tittades på debattprogram tillsammans med de boende och då var personal med som stöd och för att förklara delar som var svåra att förstå. Informant L4 börjar med att nämna Mitt val från vuxenskolan och att de boende fick förfrågan om att delta och att man gick igenom detta med de boende och såg till så att alla som ville delta hade möjlighet till detta och sa ”rent praktiskt så såg vi till att alla som ville fick vara med oavsett hur man tar sig dit om vi så skulle få köra de fram och tillbaka”. Man skickade även ut till samtliga valbara partier och bad om lättläst information. Man hjälpte till att samla in information och var partier hade deras valstugor samtidigt som man hela tiden tänkte på att inte göra något som kunde påverka deras hyresgäster. Och på de boenden där informant L2 och informant L4 jobbade hade man även valfika på valdagen.

Jag ställde sedan frågan om personalen frågade de boende om de ville rösta inför valet 2022 och samtliga informanter som jag intervjuat svarade att de hade frågat de boende om de ville rösta. Informant L4 svarade att de frågade alla eftersom de boende där hon arbetade hade alla kapacitet att rösta även om några hade behov av exempelvis bildstöd. Hade de varit så att de boende inte alls haft kapacitet att rösta hade det kunnat påverka omfattningen av eller hur de ger stöd.

På frågan om vilken typ av stöd som förekommer för att stödja de boende i att rösta svarade samtliga informanter att förutom stöd och information så följer personal med de boende till vallokalen om detta önskas. Informant V3 berättade att de under valet 2018 jobbat med en som var blind och då följde personal med personen till vallokalen och var med och läste upp vilka valsedlar som fanns så fick personen tala om vilka

valsedlar den ville ha och la sedan själv ner lapparna i valkuverten. Under valet 2022 kunde alla personer se och själva läsa så där var man bara med i bakgrunden som stöd och gick aldrig med bakom valbåset. Informant L4 berättade att de ringt till valnämnden och frågat så att det finns någon som kan ta emot och hjälpa personen vid röstningen återigen för att minska risken att personal påverkat de boende.

Jag frågade informanterna om de jobbat något med information eller utbildning för att öka kunskapen bland de boende och informanterna hade liknande arbetssätt där man använt lättläst information från exempelvis 8 sidor. Informant L2 och L4 berättade återigen att de haft boende som medverkat i studiecirkeln Mitt val genom studieförbundet vuxenskolan. Frågade även om de hjälper de boende att undersöka frågor som är viktiga för dem. Samtliga informanter svarade att om man får frågan om att hjälpa till är det självklart men att man gärna uppmuntrar de boende att exempelvis själva ringa eller mejla ett parti och fråga och att man finns med som stöd.

Frågade informanterna om de använder någon typ av fysiskt material. Mycket av de material som användes på de boende var digitalt eller att man skrev ut nedladdningsbart material. Informant L2 berättade att de beställde valboken från 8 sidor.

I mina två sista frågor frågade jag om kapacitet och intresse kan påverka om de boende får stöd eller inte. Det fanns en samsyn bland informanterna om att alla har rätt till stöd om de ber om det men att omfattningen av stödet kan variera beroende på nivå och behov. Även på frågan om intresse svarade alla informanter mycket lika och att man inte kan tvinga någon och man ger stöd efter behov och vad som önskas av den boende. Informant L2 sa ”man försöker ju motivera men samtidigt har de ju självbestämmande” och ”vill man inte så vill man inte”.

5.3 Förbättringsmöjligheter

Nästa del handlar om förbättringsmöjligheter och vad man skulle kunna förändras inför kommande val.

”Det ska finnas ännu mer lättläst information till dem” säger informant V3 på frågan om hur de tycker att det fungerar idag och vad som kan bli bättre vilket nämns av samtliga informanter. Informant V1 säger att det hade varit bra med exempelvis

studiecirkelar som Mitt val då det kan bli alldeles för mycket information på en gång med debattprogram och valvaker. Då hade det varit till fördel med studiecirkelar som är anpassade för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Informant V1 pratar även om att det hade varit bra om partier hade mer lättläst och anpassad kampanjinformation att tillgå och på samma sätt som de delar ut till allmänheten lämna ut detta till de olika boenden. Det hade även gjort det lättare för personal på boenden. Partier glömmer ofta av denna grupp och för att ta ett citat från informant V1 ”Det är en målgrupp man glömmer av, en ganska viktig målgrupp”. Informant L2 säger att ”bortser man från Mitt val så vet jag inget annat boende som jobbade så aktivt som vi gjorde på våra boenden jag och min chef” arbetet inför valet 2022 planerades redan när de deras årshjul planerades. Informant V3 pratar om att det behövs mer anpassad och lättläst information. Informant V3 berättar även att den ska jobba i vallokal under EU-valet och att de under kurser som de får gå pratar om hur man ska stötta personer med funktionsnedsättningar. Informant L4 pratar om att man kanske borde ha börjat arbetet med val tidigare än vad man gjort på de boenden där dem jobbar. Även informant L4 liksom informant V1 pratar om att information som är anpassad för personer med intellektuell funktionsnedsättning hade varit till fördel och att det varit bra om de kunde delas ut till de olika boenden.

Nästa fråga jag ställde handlar om informanterna känner att de har tillräckligt med kunskap när det kommer till valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning. ”Jag har ju kunskap i hur de boende fungerar här” svarar Informant V1 men det är svårt då man inte kan allt om alla partier och om den information som delas ut säger informant V1 ”informationen är ju inte anpassad efter deras behov”. Informant L2 säger att det varit bra med mer och bättre information kring valet men även i vallokalen och information om vad personal i vallokalerna kan hjälpa till med. Informant V3 säger att det är viktigt att vara neutral och professionell men att mer anpassad information hade varit bra. Även informant L4 pratar om vikten av att vara neutral men det hade varit bra med någon form av information som berättar hur man ska ställa frågor och liknande för att inte påverka de boende.

Den sista frågan handlar om det hade hjälpt om det funnits någon typ av handlingsplan som stöttar personalen i arbetet inför de allmänna valen. Informant V1 svarade ”Det kanske är lättare för LSS-boenden över lag att ha en handlingsplan och inte vara rädd för att man lägger sina egna värderingar i arbetet”. Alla fyra informanter tycker att det hade varit bra med en handlingsplan som stöd i deras arbete. Något som informant V1 pratade om var att det hade varit jättebra med en handlingsplan så länge man får in alla delar som lättläst och anpassad information och riktlinjer i hur man ska arbeta utan att vara orolig för att påverka de boende. Både informant L2 och informant V3 nämner att en handlingsplan hade varit bra men svårigheten hade varit att det skilje mycket mellan personer med intellektuell funktionsnedsättning och att det är individuellt. Informant V3 säger att det hade varit bra med en mer generell handlingsplan. Informant L2 nämner att det hade varit bra om man satsade mer på studiecirkelar som Mitt val och att fler fick gå på de. Även informant L4 är inne på liknande spår som de övriga informanterna och att det vore bra med någon form av hjälp för hur man ska ställa frågor utan att riskera att påverka de boende.

6. Analys och diskussion

Jag kommer i denna del att diskutera de resultat som jag fått genom mina intervjuer. Diskussionen kommer att fortsätta på samma spår som hela min uppsats och diskuteras med CVM som grund. Mycket av de resultat jag fått skulle kunna placeras inom flera av de förklaringar CVM har och det kommer att diskuteras tillsammans med tidigare forskning.

6.1 Kapacitet, intresse och motivation

I tidigare forskning nämner både Redley (2008) och Agran m.fl., (2015) att det finns en uppfattning kring personal att personer med intellektuell funktionsnedsättning i många fall saknar kapacitet som kräva för att rösta och ta ett självständigt beslut. Att det i tidigare forskning ser ut att finnas en bred uppfattning bland personal att personer med

intellektuell funktionsnedsättning inte har kapacitet att rösta fick mig att ställa frågan i mina intervjuer om hur de uppfattar att de boende har kapacitet nog att klara av att rösta. Det som var intressant i mina svar var att samtliga informanter ansåg att de boende har kapacitet nog att rösta och att det i stället handlar om vilket stöd som ges till de boende och hur det ser ut. Det kan vara så att de boende där mina informanter jobbade är mer högfungerande vilket en av mina informanter nämnde i intervjun. Eftersom man i tidigare forskning likt den enkätundersökning Agran m.fl., (2015) gjorde kunnat se att det finns en uppfattning om att personer med intellektuell funktionsnedsättning inte har kapacitet nog att självständigt göra ett val och rösta hade jag förväntat mig mer utspridda svar och en mer negativ bild och inte den enighet som ändå fanns bland de informanter som jag valt att intervjua.

Motivation och intresse är viktigt för att man ska känna att man vill rösta och då är det även viktigt att man känner att politiker tar upp frågor som man tycker är viktiga. I en undersökning av Agran m.fl. (2016) tar han upp att det kan vara svårt för personer med intellektuell funktionsnedsättning att genom den information som finns tillgänglig förstå vilka partier som tycker som de i viktiga frågor. Det var positivt att höra i mina intervjuer att man arbetat med mycket med att ge stöd och prata om de frågor som de boende tycker är viktiga. Känner man att man själv förstår vad partierna tycker i frågor de tycker är viktiga ökar förmodligen både deras intresse och motivation till att rösta.

6.2 Praktiskt arbete och stöd

Likt tidigare forskning handlar mycket av de svar som jag fick i mina intervjuer om information och stöd och vikten av anpassad information och stöd. Vikten av material som är anpassad för personer med intellektuell funktionsnedsättning tas upp i tidigare forskning (Fontana-Lana m.fl., 2023). Detta följer samma linje som de svar jag fått från de informanter jag intervjuat. De informanter som jag intervjuat från Lerums kommun pratade om att de boende fått frågan att delta i studiecirkeln Mitt val där allt material är anpassad för att det ska vara lättare för personer med intellektuell funktionsnedsättning att förstå och ta in den information som ges. Jag märkte i mina intervjuer att detta förmodligen haft inverkan i hur valdeltagandet sett ut på de olika boenden. Även önskan

att partier ska ta fram kampanjmaterial som är anpassad och lättläst för att personer inom denna målgrupp ska få det lättare att medverka visar på att även personal ser betydelsen i att ha material och information på ett språk där de boende själva kan förstå materialet.

Behovet av stöd varierar mycket vilket Manktelow m.fl. (2023) skriver om i sin forskning samtidigt som det är viktigt att man får det stöd som man är i behov av för att ska förutsättningar så att man kan rösta. Behovet av stöd har visat sig vara en viktig förutsättning för valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning och att fråga om vilket stöd som önskas och uppmuntra och påminna de boende till att rösta (Agran m.fl. 2016). Jag upplever att man vet att behovet av stöd är viktigt men att det svåra kan vara att veta vilket stöd de olika personerna är i behov av samtidigt som stödet förmodligen ser mycket olika ut vilket även de informanter som jag intervjuat berättade.

Betydelsen av stöd på LSS-boenden som handlar om att ge förutsättningar till de boende för att rösta har visat sig ha stor betydelse i både tidigare forskning och i min intervjuundersökning. Samtidigt har få boenden någon strategi eller arbetssätt för att ge stöd till boende när det kommer till valdeltagande vilket James m.fl., (2018) kunde se i sin undersökning och detta följer det resultat som den kartläggning jag gjort där jag skickat ut frågan till olika kommuner om det finns någon handlingsplan hur man ska tänka kring valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Något som återkommer i tidigare forskning och bland de informanter jag intervjuar är risken samt rädslan för att påverka de boende i vad de ska rösta på. Detta diskuterar Redley (2008) i sin forskning och flera av de informanter jag intervjuat pratar om rädslan eller risken att påverka och att det därför är viktigt att inte prata om egna åsikter. Jag kan förstå att det finns en risk som är överhängande hela tiden och att de informanter jag intervjuat tar upp att de aktivt arbetat för att detta inte ska ske genom att exempelvis inte prata om egna åsikter och att ta hjälp av personal i vallokal i stället för att gå med de boende in i vallokalen.

En av de informanter jag intervjuat pratade om att under valet 2018 hade den personen jobbat med en person som varit blir och berättade att personalen fått vara

med och följa den boende med på hela valprocessen. Jag tänker att det skulle kunna finnas ett etiskt dilemma i detta men att det samtidigt är viktigt att personen får det stöd som den är i behov av. Att personen själv inte kan se om det är lätt röstsedel skulle kunna vara problematiskt.

6.3 Förbättringsmöjligheter

När jag utgår från både tidigare forskning samt min undersökning kan man se att behovet i många fall ligger i samarbetet mellan olika parter och att en dialog med de olika partier om att ta fram exempelvis kampanjmaterial skulle kunna vara gynnsamt för båda parter. Önskan om en kommunal handlingsplan varierade och de informanter som jag intervjuat såg att det kunde finnas risker i detta samtidigt kan jag se en fördel i att man arbetar mer konsekvent med valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning där hela kommuner är delaktiga och man får ett mer konsekvent arbetssätt vilket även kan skapa trygghet. Förutom samarbete mellan kommuner tänker jag att det skulle vara gynnsamt om man samarbetade mer med organisationer som Studieförbundet Vuxenskolan och deras studiecirkel Mitt val och exempelvis skickade ut inbjudan till de olika boende om att delta i större utsträckning och i fler kommuner än det gjort tidigare. Att för framtiden arbeta mer med att integrera olika partier samt uppmuntra att man tar fram kampanjmaterial på ett mer lättförståeligt språk än idag.

6.4 Jämförelse mellan kommuner

Man skulle kunna tro att om kommunen har ett mer omfattande satsning skulle detta vara tydligt i resultatet. Man skulle kunna påstå att en viss skillnad finns som att på ett boende i Vänersborg röstade bara en boende och på ett boende i Lerum röstade alla de boende. Vet inte hur det såg ut på de andra boendena men det skulle kunna bero på att man på det boende i Lerum gjorde en ytterligare satsning som sträcker sig utanför den kommunala strategin. Att man från det boendet i Lerum gjorde en kartläggning bland de boende innan man började sitt arbete kan vara en anledning till att man kunnat rikta sitt fokus på det som är viktigt för de boende. På flera av de boenden där informanterna

arbetade på kom man i gång sent med arbetet inför valet vilket kan ha betydelse i resultatet.

Det verkar inte finnas någon större skillnad mellan kommunerna när det handlar om synen på de boendes kapacitet, intresse och stöd man ger. Möjligtvis att det varit något mer organiserat på de boenden i Lerum när det kommer till att ge stöd. När det kommer till kapacitet och intresse har alla informanter haft en liknande syn och att det inte finns något direkt hinder utan att det handlar om intresse, motivation och framför allt stöd och information. Samtidigt pratade ett par av mina informanter om att det kan finnas personer på andra boenden som inte har kapacitet att självständigt rösta.

7. Slutsatser

Det finns mycket som tyder på att valdeltagandet bland personer med intellektuell funktionsnedsättning är mycket lägre än mot den övriga befolkningen och eftersom du inte kan förlora din rätt att rösta i Sverige. Jag har undersökt hur arbetet inför val och på valdagen ser ut på LSS-boenden och om arbetet kan ha utfall på valdeltagandet. Har velat undersöka om man arbetat för att tillgodose de behov av stöd som personer med intellektuell funktionsnedsättning är i behov av.

Syftet med min uppsats är att undersöka hur personal på LSS-boenden jobbar inför val och på valdagen. Genom att uppfylla syftet hade jag en förhoppning att kunna uttala mig om huruvida personer med intellektuell funktionsnedsättning som bor på LSS-boende får det stöd som de är o behov av för att kunna rösta. Mina tre frågeställningar bygger på tidigare forskning och CVM förklaringar till valdeltagande. Den första frågeställningen är uppfattar personal att de boende har kapacitet nog att rösta? Denna frågeställning tar avstamp i den tidigare forskning som handlar om att personer med intellektuell funktionsnedsättning inte har kapacitet nog att klara av att rösta. Min andra frågeställning är har personer med intellektuell funktionsnedsättning motivation till att rösta? Som med hjälp av tidigare forskning undersöker betydelsen av motivation för valdeltagande. Min sista frågeställning är vilken typ av stöd får personer med intellektuell funktionsnedsättning i samband med val? med hjälp av tidigare forskning

undersöker vilken typ av stöd man idag ger personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Som ramverk för min uppsats har jag använt Civic voluntarism model och de tre förklaringar för politiskt deltagande som används.

För att genomföra syftet med min uppsats har jag genomfört informantintervjuer med stödpedagoger från Vänersborgs och Lerums kommun. Vänersborgs kommun valde jag för att de svarat i den kartläggning jag gjort att de inte haft någon specifik strategi gällande personer med intellektuell funktionsnedsättning och valdeltagande. Och Lerum valde jag för att de svarat att de arbetat mer aktivt med bland annat Mitt val tillsammans med Studieförbundet Vuxenskolan.

Analysen visade att de svar som jag fått från mina informantintervjuer visade liknande svar som den tidigare forskningen visat som huvudsakligen bygger på forskning i andra länder. Ett område där det skiljer sig mest mot tidigare forskning är när det handlar om kapacitet och om de boende har kapacitet nog att rösta. svårt att säga exakt vad det betyder och varför det skiljer sig på kapacitet och om resultatet sett annorlunda ut om jag intervjuat fler stödpedagoger i fler kommuner. Och på min frågeställning gällande kapacitet så har min undersökning visat att de boende har kapacitet nog att självständigt kunna rösta.

På frågeställningen om de boende har motivation nog att rösta var svaren relativt lika i att det saknades motivation förutom en informant som svarade att hälften var motiverade och att resterande behövde ytterligare motivation. Liknande var svaren när jag i stället frågade om de boende var intresserade i att rösta med en informant som svarade att de boende hade ett större intresse än man först trodde.

På min tredje frågeställning varierade svaren en del där den största skillnaden var att samtliga boenden där stödpedagogerna jobbade på i Lerum använt sig av Mitt val vilket inget av de boende i Vänersborg har gjort. Förutom detta Svarade alla informanter relativt lika förutom de Boenden i Lerum där de haft en lite större satsning hade de förutom liknande stöd som övriga informanter gjorde de en kartläggning där de frågade om stöd och behov och kunde ge mer specificerat stöd. Med tanke på att man haft högt valdeltagande skulle man kunna anta att satsningen haft betydelse.

Ett ökat samarbete mellan kommuner samt att de olika partierna jobbade mer med att ta fram kampanjmaterial som är anpassad för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Även fler projekt likt Mitt val och att använda de resurser och material som redan finns även om mängden är begränsad. Fler kommuner behöver ta fram strategier eller arbetssätt för hur man ska arbeta med valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning.

En styrka i min studie är kartläggningen som jag gjort och som delar dubbla syften där den är en del av mitt urval av informanter och där den är en del av resultatet där man kan se vilka kommuner som tagit sig och inte tagit sig tid att svara samt vilka kommuner som har någon form av handlingsplan eller strategi för valdeltagande inom denna målgrupp min uppsats handlar om.

En svaghet jag kan se i min studie är att jag inte kan veta helt säker på om mina informanter svarar helt sanningsenligt som exempelvis att de svarat att de boende har kapacitet men sen kanske inte tycker det.

Förslag för fortsatt forskning är att man gör en nationell kartläggning likt den jag gjort i Västra Götaland för att få en bredare syn på i vilken omfattning som en kommun har någon strategi och sen att man gör en större intervjustudie likt den jag gjort där man intervjuar fler stödpedagoger utspridda i fler kommuner.

8. Referenslista

Agran, M., MacLean, W., & Andren, K. A. K. (2015). "I Never Thought About It": Teaching People with Intellectual Disability to Vote. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 50(4), 388–396.

Agran, M., MacLean, W. E., & Andren, K. A. K. (2016). "My Voice Counts, Too": Voting Participation Among Individuals With Intellectual Disability. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 54(4), 285–294. <https://doi.org/10.1352/1934-9556-54.4.285>

Agran, M., Root-Elledge, S., Moody, E., Ginn, H., & Estrada-Reynolds, V. (2020). Perceptions of Service Providers Regarding the Agency and Capacity of People with Intellectual Disability to Vote. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 55(1), 3–16.

Beckman, L. (2007). Political Equality and the Disenfranchisement of People with Intellectual Impairments. *Social Policy and Society*, 6(1), 13–23. <https://doi.org/10.1017/S1474746406003307>

Bell, D. M., McKay, C., & Phillips, K. J. (2001). Overcoming the barriers to voting experienced by people with learning disabilities. *British Journal of Learning Disabilities*, 29(4), 122–127. <https://doi.org/10.1046/j.1468-3156.2001.00127.x>

Brady, H. E., Verba, S., & Schlozman, K. L. (1995). Beyond Ses: A Resource Model of Political Participation. *The American Political Science Review*, 89(2), 271–294.

<https://doi.org/10.2307/2082425>

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A.E. & Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad. (Femte upplagan).* Stockholm: Wolters Kluwer.

Fontana-Lana, B., Petragallo, I., Bach, M., & Petitpierre, G. (2023). Voting status of people with an intellectual disability in four French-speaking cantons of Switzerland: A survey. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 20(3), 323–335.

<https://doi.org/10.1111/jppi.12465>

Fredrikson, B. (2022). *Dags att rösta: Valskola 2022 (Första utgåvan).* 8 sidor.

James, E., Harvey, M., & Hatton, C. (2018). Participation of adults with learning disabilities in the 2015 UK General Election. *Tizard Learning Disability Review*, 23(2), 65–71. <https://doi.org/10.1108/TLDR-04-2017-0022>

Keeley, H., Redley, M., Holland, A. J., & Clare, I. C. H. (2008). Participation in the 2005 general election by adults with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 52(3), 175–181. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2007.00991.x>

Kjellberg, A., & Hemmingsson, H. (2013). Citizenship and Voting: Experiences of Persons With Intellectual Disabilities in Sweden. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 10(4), 326–333. <https://doi.org/10.1111/jppi.12056>

Lineberry, S. N., & Bogenschutz, M. (2023). Disenfranchisement and Voting Opportunity Among People With Intellectual and Developmental Disabilities. *Journal of the Society for Social Work and Research*, 14(4), 887–910. <https://doi.org/10.1086/717759>

Manktelow, N., Chadwick, D. D., Brewster, S., & Tilly, L. (2023). The perspectives of people with intellectual disabilities on their experience of voting in UK general elections. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 36(3), 629–640.

<https://doi.org/10.1111/jar.13087>

Matsubayashi, T., & Ueda, M. (2014). Disability and voting. *Disability and Health Journal*, 7(3), 285–291. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2014.03.001>

Redley, M. (2008). Citizens with learning disabilities and the right to vote. *Disability & Society*, 23(4), 375–384. <https://doi.org/10.1080/09687590802038894>

Savery, J. (2015). Voting Rights and Intellectual Disability in Australia: An Illegal and Unjustified Denial of Rights Comment. *Sydney Law Review*, 37(2), 287–300.

SCB. (2015) Demokratistatistik rapport 18, Valdeltagande bland personer med funktionsnedsättning.

Schur, L., & Kruse, D. (u.å.). *Fact sheet: Disability and Voter Turnout in the 2020 Elections*.

https://www.eac.gov/sites/default/files/document_library/files/Fact_sheet_on_disability_and_voter_turnout_in_2020_0.pdf

SFS 1974:152. Regeringsformen. <https://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=1974:152>

SFS 1993:387. Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade.

<https://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=1993:387>

SFS 2005:837. Vallag. <http://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=2005:837>

Studieförbundet Vuxenskolan (u.å.) Mitt val. Hämtad 2024-05-17 från URL
<https://mittval.nu>

Teorell, J. & Svensson, T. (2007). Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1pnc1k7>

Östsvenska yrkeshögskolan (u.å.) Stödpedagog inom funktionshinderområdet. Hämtad 2024-05-18 från <https://osyh.se/stodpedagog-inom-funktionshinderområdet/>

9. Appendix

9.1 Intervjuguide

Information innan intervjun startar:

- Presentera mig och vad syftet med intervjun är
- Informera om anonymitet.
- Informera om att intervjun spelas in och samtycke.
- Har du några frågor innan vi börjar?
- Då startar jag inspelningen.

Inledande fråga:

- Är du själv politiskt intresserad?

Del 1: Uppfattningar (CVM: kapacitet + motivation och intresse).

Om kapacitet att delta

- En vanlig uppfattning är att personer med intellektuell funktionsnedsättning inte har kapacitet nog att rösta, hur tänker du kring detta? Klarar de boende av att rösta?
- Upplever du att de boende förstår skillnaden mellan olika partier?
- Hur tror du de boende klarar av att självständigt välja vad man ska rösta på utan att påverkas av exempelvis familj och vänner?

Om motivation och intresse

- Hur tänker du kring de boendes intresse av att rösta?
- Hur tänker du kring de boendes motivation av att rösta?

Del 2: Praktiskt arbete och stöd (CVM: att bli tillfrågad/få stöd)

- Jag är intresserad av hur ni arbetar praktiskt i samband med val. Vi kan ta valet 2022 som exempel. Kan du berätta lite om hur ni arbetade inför valet 2022?
 - Inför valet 2022, frågade ni då de boende om de ville rösta?
 - Visade de boende motivation/intresse av att rösta under valet 2022?
- Om vi tänker på valet 2022 eller andra val du arbetat under: Vilken typ av stöd förekommer hos er? Exempel på stöd kan vara att följa de boende till vallokalen eller att inför val informera om att det är val och hur det går till.
- Har ni jobbat något med information/utbildning för att öka kunskapen bland de boende?
- Kan ni inför val hjälpa de boende att undersöka de olika partiernas åsikter i frågor som enligt de boende är viktiga.
- Erbjuder ni stöd i form av fysiskt material? I så fall vad för material?
- Kan kapacitet påverka om ni ger stöd eller inte till den boende?

- Kan intresse påverka om ni ger stöd eller inte till den boende?

Del 3: Förbättringsmöjligheter etc.

- Hur tycker du att arbetet kring val fungerar idag? Vad kan bli bättre?
- Känner du att du har tillräcklig kunskap om hur man ska ge stöd till personer med intellektuell funktionsnedsättning när det kommer till valdeltagande?
- En majoritet av västra Götalands kommuner saknar handlingsplan kring hur man arbetar men med valdeltagande bland personer med intellektuell funktionsnedsättning. Hur hade det påverkat ditt arbete om det fanns en handlingsplan för valdeltagande inom denna grupp?

Tacka för deltagandet och avsluta intervjun.

9.2 Kartläggning

Kommuner	Datum Skickat	Svarat	Har strategi/arbetsätt	Övrigt
Ale	2024-04-08	Ja	Ja	8 sidor, FUB material
Alingsås	2024-04-08	Ja	Ja	Mitt val
Bengtstors	2024-04-23	Ja		
Bollebygd	2024-04-23	Nej		
Borås	2024-04-09	Ja	Ja	Erbjuder fri legsagning
Dals-Ed	2024-04-23	Nej		
Essunga	2024-04-23	Ja		
Falköping	2024-04-09	Nej		
Färgelanda	2024-04-09	Ja	Ja	Mitt val
Grästorp	2024-04-09	Nej		
Gullspång	2024-04-23	Ja		
Göteborg	2024-04-08	Ja	Ja	
Götene	2024-04-23	Nej		
Herrljunga	2024-04-23	Nej		
Hjo	2024-04-23	Nej		
Härryda	2024-04-23	Ja		
Karlsborg	2024-04-23	Nej		
Kungälv	2024-04-23	Nej		
Lerum	2024-04-08	Ja	Ja	Mitt val
Lidköping	2020-04-08	Ja		
Lilla-Edet	2024-04-08	Ja	Ja	Mitt val
Lysekil	2024-04-23	Ja		
Mariestad	2024-04-23	Nej		
Mark	2024-04-23	Nej		
Mellerud	2024-04-08	Nej		
Munkedal	2024-04-23	Nej		

Mölnadal	2024-04-08	Ja	Ja	Mitt val
Orust	2024-04-23	Nej		
Partille	2024-04-23	Ja	Ja	Mitt val
Skara	2024-04-23	Nej		
Skövde	2024-04-08	Ja		
Sotenäs	2024-04-23	Ja		
Stenungssund	2024-04-23	Nej		
Strömstad	2024-04-23	Ja	Ja	Mitt val
Svenljunga	2024-04-23	Ja	Ja	Mitt val
Tanum	2024-04-23	Ja		
Tibro	2024-04-23	Nej		
Tidaholm	2024-04-23	Ja		
Tjörn	2024-04-23	Ja	Ja	Mitt val
Tranemo	2024-04-23	Ja		
Trollhättan	2024-04-08	Nej		
Töreboda	2024-04-23	Ja		
Uddevalla	2024-04-08	Ja		
Ulricehamn	2024-04-23	Ja		
Vara	2024-04-08	Ja		
Vårgårda	2024-04-23	Nej		
Vänersborg	2024-04-08	Ja		
Åmål	2024-04-09	Ja		
Öckerö	2024-04-23	Nej		